

По своєму тлумаченню суть поняття “економічне зростання” Пол Семюелсон і Вільям Нордгауз визначають його як збільшення потенційного валового національного продукту країни, що в кінцевому рахунку, являє собою розширення меж виробничих можливостей країни [7, с. 298].

Українські вчені пропонують свої підходи до визначення поняття “економічне зростання”.

Зокрема, у фінансово-економічному словнику, укладеному науковцями Загороднім А.Г. і Вознюк Л.Г. поняття “економічне зростання” розглядається як збільшення обсягів національного виробництва в абсолютному вираженні або у розрахунку на душу населення [8, с. 339].

Науковці Агеев Є. Я, Піча С. В. вважають, що економічне зростання – збільшення обсягів суспільного виробництва і розширення можливостей економіки, задовольняти зростаючі потреби населення у товарах і послугах [9, с. 198].

Таким чином, досліджуючи наукові визначення суті поняття «економічне зростання» можна трактувати його як процес збільшення обсягів виробництва, валового внутрішнього продукту, національного доходу, зміни технологій тощо. Економічне зростання передбачає високий ступінь розвитку економічної системи, удосконалення її структури, технологій та інтенсифікації суспільного виробництва.

Також запорукою стабілізації розвитку економіки України та її зростання є підвищення ефективності використання нею залучених фінансових ресурсів, помірні темпи інфляції, розумне поєднання антикризових і модернізаційних заходів.

Отже, грошово-кредитна політика повинна мати позитивний вплив на фінансову стабілізацію і зростання економіки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національний банк України [Електронний ресурс]: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14/ed19990520>
2. Словник української мови: у 11 т. Т. 3. К.: Наукова думка, 1972. 745 с.
3. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і гол. Ред.. В. Т. Боусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
4. Куньч З Й. Універсальний словник української мови. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 848 с.
5. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.
6. Кемпбелл Р. Макконелл. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика: пер. з англ. Ч. 1: Макроекономіка. Львів: Просвіта, 1997. 671 с.
7. Семюельсон Пол А., Нордгауз Вільям Д. Макроекономіка / Пер. з англ. К.: Основа, 1995. 544 с.
8. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. К.: Знання, 2007. 1072 с.
9. Агеев Є. Я., Піча С. В. Ринкова економіка: основні терміни, поняття і визначення: Навчальний економічний словник-довідник: Том 1. Львів, Новий світ – 2000, 2011. 506 с.

Насипана М.

Науковий керівник –доц. Поперечна Г. А.

ЛЮДИНА МАСИ ЯК ОДИН ІЗ ПРОЯВІВ ЛЮДСЬКОЇ ДЕСТРУКТИВНОСТІ

Руйнування людиною самої себе та оточуючого світу було, є і буде актуальною проблемою сучасного суспільства. З кожним етапом історії людська деструктивність набувала нових форм, наповнюючись все гострішим і навіть трагічним змістом. Насильство і самогубство, моральний занепад, крах традиційних цінностей, протистояння між індивідом і суспільством – усе це є наслідком деструктивної поведінки людей. Щоб запобігти ще більшим трагічним наслідкам, необхідно проаналізувати першопричини конструктивних і деструктивних проявів у фізіологічному, психологічному, соціальному та духовному планах.

Проблему людина маси як одного з проявів людської деструктивності було ґрунтовно досліджено іспанським філософом ХХ століття Хосе Ортегою-і-Гассетом. Аналіз причин виникнення цього типу людини та характеристика її основних рис, здійснені ним, є важливими для розуміння цілого феномену людської деструктивності.

Метою статті є аналіз феномену людини маси як одного з проявів людської деструктивності в творчості Хосе Ортеги-і-Гассета.

Людське життя відзначається єдністю конструктивної і деструктивної основ. Деструктивність у різноманітності форм свого прояву незмінно крокує у ногу з людством з моменту, коли людина стала усвідомлювати тісний зв'язок як з природою, так і з культурою.

Якщо проаналізувати словники з практичної психології, то більшість з них визначить деструктивність як руйнування, що виходить від людини і спрямоване або назовні, на зовнішні об'єкти, або всередину, на самого себе. Деструктивність проявляється у діях людини, результатом яких є руйнування якоїсь системи, структури. Під системою слід розуміти будь-який стан матерії або духу. У результаті деструктивної поведінки виникає їх новий стан. Отже, якщо спробувати дати найбільш загальне визначення деструктивності, то слід вказати, що вона проявляється у формі порушення або руйнування певних структур фізичних, психологічних, соціальних або духовних властивостей під впливом діяльності людини [2. с. 97].

Під вплив деструктивності можуть потрапити як структури людського тіла, так і соціальні зв'язки та відносини, духовні сторони людського життя. При порушенні чи руйнуванні людського тіла мається на увазі реальне насильство: поранення, вбивства, прямі дії конкретних особистостей по відношенню до їх жертв. Соціальні структури теж можуть піддаватися тією чи іншою мірою деструкції. Це полягає у порушенні ходу їх існування і розвитку, крайнім вираженням чого є деградація і загибель. Стосовно духовних відносин, то деструктивність може полягати у цілеспрямованому руйнуванні структур моральної свідомості та систем цінностей. [2. с. 97].

Одним із проявів деструктивності можна вважати масову людину, яка посідає чільне місце в творчості Хосе Ортеги-і-Гассета. Поява наприкінці XIX століття нової людини – масової, самовдоволеної, розпещеної, спричинила підміну цінностей та розрив із традицією. Людина стала вільною у сфері реальності. Однак, вона не сприйняла цю свободу як можливість розкрити світу свій потенціал сповна, а визначила її як право робити те, що заманеться.

Ще філософи раціоналізму відзначали людину як складний соціально-природний і в той же час абсолютний феномен. Людина поставала над природою, розум над пристрастями, панувало переконання в загальній закон і віра в можливість здійснення свободи і справедливості над світом. Однак вже у другій половині XIX століття в усьому досвіді людства розум виявив своє безсилля. Світу відкрилася індивідуальна людина з усією її багатогранністю, пристрастями, бажаннями. Період кінця XIX – початку XX століття відзначився в історії також науковим поступом, утвердженням рівноправ'я та розквітом повноти життя. Це свого роду розв'язало людині руки – вона стала вільною, але не зуміла скористатися цією свободою. Відтак філософи XIX століття відзначили початок морального занепаду суспільства. Хосе Ортеги-і-Гассет назвав це навалюю маси.

Людину маси можна вважати проявом людської деструктивності. В першу чергу це спостерігається у порушенні духовної складової – підміні цінностей. Життя людини у XX столітті зросло у матеріальному вимірі, але не у духовному. Тому людина змогла реалізувати лише частинку того, на що була здатна і ким повинна стати. Відтак виникло внутрішнє відчуття неповноти. Адже світ і наше можливе життя значно ширші та більші від реальних. Масова людина поєднала в собі відчуття потужності та невпевненості.

Рисою, яка найперше засвідчила ознаки деструктивності у людині маси, є егоїзм. Людина постає для себе найбільшою цінністю. Відтак її природним станом є повна життєва воля. Цей «новітній варвар» переповнений відчуттям власного тріумфу і влади. Він вважає себе довершеним, а відтак відкидає будь-які зовнішні авторитети, нікого не слухає і нікому не підкоряється. Найбільший парадокс полягає у тому, що маса відкидає закони, на яких побудований той самий світ, де вона себе так добре почуває.

На передній план висувається вигляд загальної матеріальної вигоди. Усе продається і усе купується, всі люди рівні, а тому людина вірить, що її смаки, бажання, пристрасті мають бути прийняті всіма. Це дозволяє людині відчувати себе господарем життя. Все, що виходить за межу власного благополуччя, її не цікавить. Так виникає «герметизм душі» – нездатність до порівняння, самокритики, і як наслідок саморозвитку: «для них жити – це бути щомиті тим, чим вони вже є, без зусилля самовдосконалитись, трісками, що їх несе течія» [1, ст. 18].

Свободу особистості людина маси інтерпретує як право робити те, що вона хоче, незважаючи на жодні норми, правила чи закони, будь то суспільні чи державні. Більше того, людина відкидає всякий зовнішній авторитет та накидає свою перевагу, свій простацький

погляд без всяких роздумів, за принципом «безпосередньої дії». Цей «самовдоволенний панич» видає свавілля за свободу. У своїй праці «Бунт мас» Хосе Ортега-і-Гассет писав: «Маса відкидає застарілі норми зовсім не для того, щоб замінити їх новими, кращими; ні, в центрі її життєвого плану лежить прагнення жити, не підкоряючись ніяким заповідям моралі. Не вірте молоді, коли вона говорить про «нову мораль», – і продовжує: «Коли хто говорить про «нову мораль», то він цим лише вчиняє зайву неморальність, намагаючись перевезти контрабанду» [1, ст. 137]. Варто відзначити і те, що навала маси утверджує собою право не мати рації. Тобто пересічні люди беруться керувати суспільством, насаджують свої правила і цінності, не маючи при цьому потрібних здібностей.

Здавна людина усвідомлювала, що існують вічні цінності, які лежать в основі світу, і є необхідними в житті людини. До них належать добро, свобода, віра, служіння вищій меті. Людина маси не просто забула про них, вона їх заперечила, відкинула, хоча і не змогла запропонувати чогось натомість. Це є ще одним аргументом того, що масова людина деградує, руйнує сама себе.

Загалом, щоб описати людини того часу, філософ аналізує її природу. Він відзначає, що в першу чергу у ній переплетені власне маса, вплив якої є найзначнішим, та людина-спадкоємець, що у свою чергу поєднує шляхтича і «розпещену дитину». З такої суміші іспанський філософ визначає її риси і уподобання: гордовитість, схильність робити ігри і спорт центральним заняттям свого життя; культ тіла – гедонізм і дбайливість у одязі; відсутність романтики; перевага розваг над інтелектуальними заняттями; прагнення жити під абсолютним авторитетом ніж під режимом вільної дискусії. Інертність – основна ознака маси. «... ми живемо в час, що чує в собі неймовірну здібність творити, але не знає, що творити. Він панує над усіма речами, але не є паном самого себе. Він чується розгубленим у власному багатстві. Маючи більше засобів, більше знання, більше техніки, ніж раніше, виявляється, що сучасний світ простує шляхом найнещасливіших світів – просто пливе собі за течією» [1, ст. 38]. Правда в тому, що ця маса втратила орієнтири, до яких потрібно рухатися. Взамін вона не виробила своїх, опинившись кинutoю напризволяще сама собою. Маса немов «зависла у повітрі». На противагу матеріальному розвитку світу, поява масового суспільства є кроком назад у сфері духовності.

Щоб краще окреслити моральний занепад суспільства, Ортега-і-Гассет описує поділ людства на дві категорії – шляхетних людей і масу. Перші – завжди в меншості, других завжди значно більше. Основна відмінність між цими двома типами людей – вимоги, які вони ставлять до самих себе. Тобто рефлексивне відношення до себе і обов'язок. Вимогливі до себе беруть нові труднощі і обов'язки: «Добірний чоловік – ... той, хто вимагає від себе більше, ніж інші, хоч він сам, може, й неспроможний сповнити цих вищих вимог» [1, ст. 18]. Масова людина завжди задоволена собою і тим станом речей, який є. Вона – середня, рядова. Така людина не прагне показати свою індивідуальність, навіть більше позбавлена її. Вона змушена проживати чуже життя, бо не відчуває зв'язку із благами, які їй залишились у спадок від предків. Водночас своїх так і не створила. «... засуджений зображувати когось іншого, отже не бути ані ним, ані собою. Його життя неодмінно втрачає свою автентичність і обертається в саме зображення чи фікцію іншого життя. Надмір засобів, якими він примушений орудувати, не дає йому сповнити своє власне і особисте призначення; його життя завмирає. Всяке життя – це боротьба й зусилля бути собою» [1, ст. 74].

Якщо окреслити загальний образ масової людини Ортега-і-Гассета, то визначальними його рисами будуть: стихійність та нетерплячість; прагнення влади і керівництва; зневажливе ставлення до чужих думок або ж їх повне відкидання; пряма дія, яка найчастіше виражена у використанні сили; заперечення традиційних цінностей, норм, ідеалів; культурна деградація; байдужість та меркантильність; інтелектуальний та душевний герметизм; інертність та відсутність самовдосконалення; тріумф егоїзму та відчуття власної довершеності. Людина маси позбавлена своєї індивідуальності. Вона руйнує себе сама. Саме у цьому полягає її деструктивність.

Людська деструктивність – складний феномен, різноманітний за формами прояву. Він виявляється у руйнуванні певних властивостей людини: фізичних, психологічних, соціальних або духовних, під впливом її ж діяльності. Одним із проявів деструктивності є людина маси Хосе Ортега-і-Гассета. Адже життя її інертне, приречене на самообмеження. Ніщо не спонукає

цю людину розімкнути свої межі. Відсунувши свою індивідуальність на задній план, вона прирєкла себе бути посередністю. Ігноруючи унікальне у собі, людина маси руйнує сама себе. У цьому полягає деструктивність її поведінки у стосунку до себе самої. Щодо інших членів суспільства, її діяльність теж є руйнівною, позаяк вона вважає за власне моральне право накидати свої погляди усім членам суспільства. При цьому часто вона робить це способом «безпосередньої дії», використовуючи силу та примус.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ортега-і-Гассет. Вибрані твори / пер. з іспанської В. Бурггардта, В. Сахна, О. Товстенко. Київ : Основи, 1994. 420 с.
2. Шаповал Н. В. Деструктивність человеческого поведєния: философский анализ : вісник ХНУ імені В.Н.Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії». Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2017. Вип. 57. С. 93-98.

Насипана М.

Науковий керівник –доц. Грушко В. С.

СПОЖИВАЦТВО ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН СУЧАСНОСТІ

Перехід сучасних ринкових суспільств до епохи постмодерну пов'язаний з низкою соціокультурних змін, які безпосередньо стосуються феномена споживання. Одна з головних особливостей суспільства постмодерну – зміна місця й функцій споживання в житті суспільства. Споживання, будучи однією з найважливіших сфер життєдіяльності людини, займає ключове місце в сучасному українському суспільстві, набуває все більшого значення, перетворюючись у споживацтво. Дослідження суспільства споживання є досить актуальним на сучасному етапі розвитку України, оскільки наша держава вступає в єдиний економічний простір з країнами ЄС, тим самим ризикуючи потрапити під вплив споживацької культури. Вивчення суспільства споживання є необхідністю, оскільки держава при приєднанні до ЄС буде змушена орієнтуватися на досягнення рівня життя наших громадян до рівня європейців і змушуватиме підприємців піднімати рівень якості товарів та послуг до європейських.

Соціологи відзначають поширення в українському суспільстві споживацької ідеології, яка в 90–ті роки ХХ століття стає панівною й характеризується орієнтацією на гедоністичні принципи в житті людей, пропагандою швидкого, негайного збагачення за будь-яку ціну, споживання дорогих престижних речей, розкішного життя. В цей період з'явився дискурс «суспільства споживання» – ідея, згідно з якою сучасні суспільства все більшою мірою виявляються організованими навколо споживання.

Споживання завжди було в центрі дослідження відомих представників економічної науки. Характер споживання в постсучасних суспільствах описується в роботах західних учених другої половини ХХ століття: М. Фезерстоуна, Ж. Бодрієра, Д. Ліона, С. Майлза, Дж. Рітцера, П. Бурдьє, Е. Фромма. Різні його аспекти розглядали М. Вебер, Т. Веблен, Дж. Гелбрейт, У. Джемс, Г. Госсен, Г. Зіммель, Дж. Кейнс, Т. Мальтус, К. Маркс, А.Маршалл, Дж. Мілль, В. Парето, Д.Рікардо, А. Сміт, М. Туган–Барановський, А. Тюрго, І.Фішер, М. Фрідман та ін. Більшість авторів відзначають, що в сучасному суспільстві підсилюється символічна функція споживання, а споживацтво як його викривлена форма стає свого роду ланкою, частиною більш широкого символічного обміну, у який залучені всі члени суспільства.

Аналіз наукових джерел з цієї проблематики дозволяє стверджувати, що сьогодні відсутнє спеціальне наукове дослідження, в якому представлено комплексний соціологічний зріз споживацтва в українському суспільстві. Здійснення такого аналізу дозволить на практиці реалізувати концепцію суспільства споживання, а також мінімізувати негативні наслідки споживацтва.

Мета дослідження – проаналізувати особливості споживацтва як соціального феномена сучасності.

Споживання – це процес задоволення потреб матеріальними і духовними благами. Культура споживання починаючи з кінця ХІХ століття зазнала незворотних змін: від суспільства, орієнтованого на виробництво, до суспільства, орієнтованого на споживання, в